

Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi

ISSN: 1302-3543

Ekim/October 2022, 25 (50): 177-181

Dostlara Yâdigâr ve İsmail Fakîrullah'tan Hikmetler**Zübeyde Özer**

Dr., Millî Eğitim Bakanlığı,

zubeydeyasar@gmail.com | ORCID: 0000-0002-4779-7171

Makale Bilgisi/Article Information**Makale Türü/Article Types:** Kitap Tanıtımı/Book Review**Geliş Tarihi/Received:** 10 Eylül/September 2022**Kabul Tarihi/Accepted:** 15 Eylül/September 2022**Yayın Tarihi/Published:** 01 Ekim/October 2022**Yayın Sezonu/Pub Date Season:** Ekim/October**Cilt/Volume:** 25**Sayı/Issue:** 50**Sayfa/Pages:** 177-181

Atıf/Cite as: Özer, Zübeyde. "Dostlara Yâdigâr ve İsmail Fakîrullah'tan Hikmetler, (Tezkiretü'l-Ahbâb ve Mi'e ve Hâmsûne Hikme), Erzurumlu İbrahim Hakki". Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi-Tasavvuf Scientific and Academic Research Journal 25/50 (October 2022): 177-181.

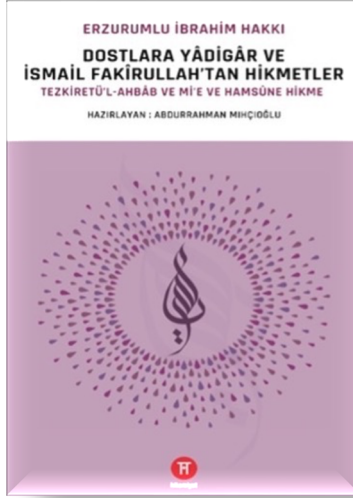
İntihal/Plagiarism: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Yayıncı/Published by: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/İstanbul Sabahattin Zaim University.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Zübeyde Özer).

Dostlara Yâdigâr ve İsmail Fakîrullah'tan Hikmetler
(Tezkiretü'l-Ahbâb ve Mi'e ve Hâmsûne Hikme)
Erzurumlu İbrahim Hakki

Haz.: Abdurrahman Mihçiođlu, Hikemiyât Yayıncılık,
İstanbul 2020, 254 s.

*İlmi Allah erlerinin ağzından al
Kalbinle al mücadeleci aklınla deđil (s.170)*
(İsmail Fakîrullah)

Eser, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın (ö. H.1193/ M.1780) Arapça kaleme aldığı iki farklı risalesinin yüksek lisans tezi şeklinde hazırlanıp okuyucuya sunulan halidir. Kapakta merkeze hat sanatıyla Allah yazılan çizim, güneşi ve etrafa yaydığı ışınları anımsatmaktadır. Velîler de Allah'ın nuruyla beslenen ve insanları aydınlatan şahsiyetlerdir. Mor renk bilgeliği temsil eder. Bu bakımdan tasarımın, içerikle de uyumlu olduğu söylenebilir.

Müellif İsmail Fakîrullah Tillovî (ö. 1146/1734), 12/17-18. asırda, Osmanlı coğrafyasında yaşamış ve çok sayıda talebe yetiştirmiş bir isimdir. Onun en bilinen müridi, aynı zamanda damadı olan Erzurumlu İbrahim Hakkı'dır. İbrahim Hakkı, *Marifetnâme* isimli eseriyle şöhret bulmuştur.

İlk risâle, *Tezkiretü'l-ahbâb fi menâkıbı kutbi'l-aktâb* ismiyle kaleme alınmış olup İsmail Fakîrullah'ın nesebi, vatanı, hayatı, kerâmetleri, manevî makamı gibi konulardan müteşekkildir. İkinci risâle ise tasavvuf geleneğinde yer alan "hikem" türüne örnek sayılabilir. *Mie ve hamsûne hikme* isimli bu risale, İsmail Fakîrullah'ın muhtelif sohbetlerde İbrahim Hakkı'ya "Molla" yahut "Molla İbrahim" hitabıyla verdiği nasihatlerin derlemesinden oluşur.

Eser, giriş ve beş bölümden ibarettir. Girişte, Erzurumlu İbrahim Hakkı ile İsmail Fakîrullah'ın yaşadığı dönemde, özellikle Erzurum ve Diyarbakır havalisindeki tarikatlar üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede Halvetiyye, Kâdiriyye, Nakşbendiyye, Mevleviyye ve Celvetiyye'nin tesir sahasına değinilmiştir (s.15).

Birinci bölümde İbrahim Hakkı'nın hayatı, tarikatı, tasavvufi düşüncesi ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, özellikle mensup olduğu tarikat hakkında muğlak kalan kısımlar, torunları ile birebir görüşülerek ve biyografik mahiyetteki eserleri tetkik edilerek giderilmeye çalışılmıştır. Buna göre İbrahim Hakkı, İsmail Fakîrullah'tan aldığı Kâdiriyye ve daha sonra sülûk ettiği Nakşbendî neşvesi ile halkı irşad etmiştir (s. 37). Bu bölümde İbrahim Hakkı'nın İstanbul'daki yazma nüshalar ihtiva eden kütüphanelerdeki eserleri ile müstakil risâlelerinin dökümü çıkarılmış, bugüne kadar onun hakkında hazırlanan kitap, makale, tez ve bildirimlerin listesi araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

İkinci bölümde, menâkıbnâme tarzındaki *Tezkiretü'l-ahbab* ile *Mie ve hamsûne hikme* isimli risâlelerin kütüphanelerde tespit edilen nüshaları tanıtılmış, muhtevaları hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde, *Tezkiretü'l-ahbab*'ın tahkikinde dikkate alınan nüshalar ve

izlenen yöntem anlatılmış, ardından bu risâlenin Arapça tahkikli metnine yer verilmiştir.

Dördüncü bölüm, *Tezkiretü'l-ahbâb*'ın *Dostlara Yâdigâr* ismiyle Türkçe tercümesine ayrılmıştır. Eserin tahkikinin yapıldığı belirtilmekle birlikte tanıtıma konu baskıda, nüsha farklılıkları muhtemelen geniş okuyucu kitlesine hitab kaygısı gözetilerek gösterilmemiştir.

Tezkiretü'l-ahbâb; bir mukaddime, yedi kısım ve bir hâtimedden oluşur. Mukaddime, İsmail Fakîrullah'ın soyu, mezhebi, meşrebi ve tasavvufî ahlâkı hakkındadır. Birinci kısım onun vatani, doğumu, şahsiyeti, ilim ve ibadet hayatı üzerinedir. İkinci kısımda bir menkıbesine, keşfi yönüne, velâyet ve uzlet hayatına yer verilmektedir. Üçüncü kısım, İsmail Fakîrullah'ın övgüye değer vasıfları ve şahsiyeti hakkındadır. Dördüncü kısım, onun günlük ibadetlerine, beşerî vasıflarına dairdir. Beşinci kısım, şemâilî ve günlük kıyafetleri üzerinedir. Altıncı kısım, kerâmetleri ve makamı hakkındadır. Yedinci kısım; halk üzerindeki nüfuzuna, yardımseverliğine ve manevî eğiticiliğine ayrılmıştır. Hâtimedde ise vefatına, hâtıralarına, dünyadaki hayır ve hasenâtına yer verilmiştir. İsmail Fakîrullah hakkında bu risâlede verilen malûmat, esasında İbrahim Hakkî Erzurumî'nin Türkçe yazdığı *Marifetnâme*'sinde mevcuttur. Ancak Erzurumî hocasını Arap dünyasına tanıtmak için müstakil olarak Arapça bu risâleyi yazmıştır.

Beşinci bölüm İbrahim Hakkî'nin şeyhinden muhtelif vakitlerde dinlediği nasihatlerden müteşekkil *Mi'e ve hamsûne hikme* isimli Arapça risâlesinin, "*İsmail Fakîrullah'tan Hikmetler*" başlığıyla Türkçe tercümesine ayrılmıştır. Her nasihat müstakil birer hikmet sayılmaktadır. Arapça başlık yüz elli sayısını ifade etse de hikmetlerin adedi bu sayıya ulaşmaz. Fikir vermesi babında bazı nasihatlerini şöyle sıralayabiliriz:

"Kur'an kıraati rûhun gıdasıdır (s.158)

Dünya sadece bir çocuk oyuncuğu, hayal ve noksanlıklardan ibaret bir yerdir (s. 158).

(Dünya) yitip giden bir gölge, hakikati olmayan bir rüyadan ibarettir (s.158).

Uykuyu azaltmak huzur ve sevinç vesilesidir (s.159).

Dilin [mâlâyâniden] sükûtu, kalbin sükûtuna ve sükûnet bulmasına yardımcı olur. Kalbin sükûtu da marifetullahı elde etmek için gereklidir (s.160).

Her kulun Hakk'ın zikrine salâhiyeti olmadığı gibi her kalbin de Cebbâr olan Allah'ın muhabbetine liyakâti yoktur (s.166)."

Menakıbnâme ve hikmet türüne ilgi duyan okuyucuların istifadesine sunulan risâleler, günümüz Türkçesine uygun akıcı bir dille tercüme edilmiştir. Tarih, mekân, ölçü birimi gibi izah gerektiren unsurlar dipnotlarda açıklanmıştır. Bölüm sonuna menkıbe ve hikmetlerde geçen bazı tasavvufî terimlerin açıklamalarının yer aldığı bir lûtgatçe ile fihrist eklenmiştir. Kitap sonunda ise her iki risâlenin Arapça matbu metni yer almaktadır. İbrahim Hakkı Erzurumî'yi yetiştiren İsmail Fakîrullah'ın hayatı, irşadı ve manevî yönü üzerine hazırlanan çalışma, günümüz insanının anlam arayışında bir çözüm önerisi sunma potansiyeli taşımaktadır.